

Дотримання правил безпеки як пасажирами і машиністами, так і пішоходами значно зменшує ризик потрапляння в надзвичайну ситуацію. Наприклад, при русі вздовж залізничної колії не дозволяється підходити ближче 5 м до крайньої рейки; на електрифікованих ділянках залізничної колії не підніматися на опори, а також не торкатися до спуску, який відходить від опори до рейок, а також проводів, що лежать на землі; залізничні колії можна переходити тільки у встановлених місцях (по пішохідних містках, переходах тощо); підходити до вагона дозволяється лише після повної зупинки потяга; забороняється використовувати у вагонах відкритий вогонь і користуватися побутовими приладами, що працюють від вагонної електромережі (чайники, праски та ін.); перевозити у вагонах легкозаймисті та вибухонебезпечні матеріали й т. ін. [3].

Крім наведених нами вимог і заборон, існує ще багато правил, норм і стандартів, які закріплені в нормативно-правових актах різного рівня. Наприклад, у Правилах поведінки громадян на залізничному транспорті (затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10.11.1995 № 903), Правилах експлуатації власних вантажних вагонів (затверджених наказом Міністерства інфраструктури України від 29.01.2015 № 17) тощо. Усі вони спрямовані на забезпечення безпеки руху залізничного транспорту. Обґрунтуванням їх необхідності та доцільності є аналіз тих причин та умов, які призводять або сприяють виникненню аварій на залізничному транспорті.

Отже, аварійність на залізничному транспорті - це якісний показник стану забезпечення безпеки учасників залізничного руху, рухомого складу, вантажів, шляхів сполучення та їх нормального функціонування, який характеризується сукупністю всіх аварій і нещасних випадків за певний проміжок часу на певній території (в абсолютних і відносних значеннях).

Отже, своєчасно визначити суб'єктивні та об'єктивні фактори, які детермінують аварійність, розробити (на підставі аналізу цих факторів) необхідні організаційно-правові заходи й забезпечити їх виконання - це означає повністю запобігти або суттєво зменшити ступінь ризику

загибелі людей чи отриманню ними тілесних ушкоджень; псуванню однієї чи декількох одиниць рухомого складу; повному припиненню руху залізничного транспорту на час, що перевищує нормативний.

Література

1. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини / Лапін В.М.: посібник. [Електронний ресурс]: http://libfree.com/bzhdotsinka_riziku_ymovirnih_nebezpek.
2. Надзвичайні ситуації мирного і воєнного часу: стаття з Інтернету. [Електронний ресурс]: http://nebook.net/book_bezpeka-zhitttdyalnost_637_page_169.
3. Небезпеки техногенного характеру : лекція / Курс лекцій з БЖД (Жалібо). [Електронний ресурс]: <http://books.br.com.ua/41751>.
4. Про комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2012-2010 р. [Текст]: Закон України від 07.02.2002 р. № 3022-III // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 24. - Ст. 166.
5. Развадовський В.Й. Державне регулювання транспортної системи України (адміністративно-правові проблеми та шляхи їх розв'язання) : Дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / В.Й. Развадовський; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2004. - 508 с.
6. Цапко В.Г. Безпека життєдіяльності : підручник / В.Г. Цапко. [Електронний ресурс]: http://libfree.com/126589825_bzhdzaliznichniy_transport.html.
7. Види надзвичайних ситуацій та їх класифікація : реферат. [Електронний ресурс]: <http://www.br.com.ua/referats/Bgd/111331-3.html>.

Веселов М.Ю.,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
заступник начальника факультету
ОДУВС

Ярошенко В.В.,
курсант ОДУВС
Надійшла до редакції: 18.05.2015

УДК 342.9.086

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Автором у статті на основі аналізу законів та підзаконних нормативно-правових актів охарактеризовані та визначені окремі особливості підстав притягнення суб'єктів фінансового моніторингу до відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, адміністративна відповідальність, підстави притягнення до відповідальності, легалізація доходів, суб'єкти первинного фінансового моніторингу, службові особи, спеціально уповноважений орган.

Автором в статті на основі аналізу законів і підзаконних нормативно-правових актів охарактеризовані та визначені окремі особливості притягнення суб'єктів фінансового моніторингу до відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, административная ответственность, основания привлечения к ответственности, легализация доходов, субъекты первичного финансового мониторинга, должностные лица, специально уполномоченный орган.

The author of the article based on analysis of laws and legal acts and described some identifying features grounds prosecution of financial monitoring for violation of the rules of financial monitoring.

Keywords: financial monitoring, administrative responsibility, liability of reasons, legalization of proceeds entities, officers, specially authorized.

На сьогодні в процесах державотворення та розвитку громадянського суспільства питання забезпечення дотримання правил фінансового моніторингу суб'єктами первинного фінансового моніторингу набувають особливого значення та знаходяться в полі зору всіх органів

© Я.В. Гайворонська, 2015

державної виконавчої влади. Адже ефективність усього механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму залежить від належного виконання суб'єктами первинного фінансового моніторингу встановлених правил (яких не завжди додержуються). Щоб уникнути порушення суспільних відносин, застосовуються заходи примусу, зокрема й адміністративного.

У свою чергу, питання регулювання діяльності суб'єктів первинного фінансового моніторингу стали предметом дослідження таких учених, як Л.І. Аркуша, В.Т. Білоус, І.М. Гаєвський, А.О. Клименко, О.Є. Користін, Ю.А. Литвин, Л.М. Чуніхіна та інші. У наукових роботах названих фахівців ґрунтовно розроблялися окремі питання фінансового моніторингу та вдосконалення правової політики держави в зазначеній сфері. Разом із цим, існуючі дослідження мають загальний характер, відбивають більшою мірою соціально-політичну обстановку, не торкаючись поточних проблем сьогодення, для якого характерним є високий ступінь загострення економічної кризи, посилення інтеграційних і глобалізаційних тенденцій. Також поза увагою багатьох авторів залишилися питання реалізації адміністративної відповідальності у сфері фінансового моніторингу, зокрема й питання підстав притягнення суб'єктів фінансового моніторингу до відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу.

Аналізуючи чинне національне законодавство, можна говорити про існування великої кількості нормативно-правових актів, які визначають заходи адміністративної відповідальності та перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу. Це, у свою чергу, викликає необхідність визначення окремих особливостей їх застосування та визначення окремих особливостей притягнення до адміністративної відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу, тобто реалізацією санкцій, законодавчо передбачених за здійснення адміністративного проступку в зазначеній сфері.

Розглянемо деякі основні нормативно-правові акти, які регулюють питання адміністративної відповідальності у сфері фінансового моніторингу.

Зазначимо, що науковцями адміністративна відповідальність за порушення законодавства, яким регулюється сфера фінансового моніторингу, загалом трактується як реалізація санкцій, які законодавчо передбачено за вчинення адміністративного проступку в зазначеній сфері.

Так, Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП) встановлює загальні підстави й порядок притягнення до відповідальності, а Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (далі - Базовий закон) є основним нормативно-правовим актом, що встановлює необхідність здійснення фінансового моніторингу та перелік осіб, які уповноважені на це. Розглянемо більш детально ці основні документи, які регулюють сферу фінансового моніторингу.

Так, проступки у сфері фінансового моніторингу можуть мати загальний характер і вчинятися в будь-якій сфері (наприклад, відповідно до КУпАП передбачена відповідальність за порушення законодавства про ліцензування певних видів господарської діяльності (ст. 166-12); адміністративні правопорушення, пов'язані

з корупцією (гл. 13-а); порушення законодавства про державну таємницю (ст. 212-2); порушення права на інформацію та права на звернення (ст. 212-3); здійснення незаконного доступу до інформації в інформаційних (автоматизованих) системах, незаконне виготовлення чи розповсюдження копій баз даних інформаційних (автоматизованих) систем (ст. 212-6)) [1].

КУпАП також визначено перелік протиправних діянь, які стосуються саме сфери фінансового моніторингу.

Наприклад, згідно зі статтею 166-9 «Порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» порушення вимог щодо ідентифікації, верифікації клієнта (представника клієнта), вивчення клієнта, уточнення інформації про клієнта; неподання, несвоєчасне подання, порушення порядку подання або подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, недостовірної інформації у випадках, передбачених законодавством; порушення вимог щодо зберігання офіційних документів, інших документів (також створені суб'єктом первинного фінансового моніторингу електронні документи), їх копії щодо ідентифікації осіб (клієнтів, представників клієнтів), а також осіб, яким суб'єктом первинного фінансового моніторингу було відмовлено в проведенні фінансових операцій, вивчення клієнта, уточнення інформації про клієнта, а також усіх документів, що стосуються ділових відносин (проведення фінансової операції) з клієнтом (включаючи результати будь-якого аналізу під час здійснення заходів щодо верифікації клієнта / поглибленої перевірки клієнта), а також даних про фінансові операції; порушення порядку зупинення фінансових (фінансової) операцій (операції), - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб суб'єктів первинного фінансового моніторингу, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, членів ліквідаційної комісії, ліквідаторів або уповноважену особу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Ненадання, несвоєчасне подання або подання недостовірної інформації, пов'язаної з аналізом фінансових операцій, що стали об'єктом фінансового моніторингу, довідок і копій документів (зокрема тих, що містять інформацію з обмеженим доступом) на запит центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ, організацій, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, які не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Розголошення в будь-якому вигляді інформації, що відповідно до закону є об'єктом обміну між суб'єктом первинного фінансового моніторингу та центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї

масового знищення, або факту її подання (одержання) особою, якій ця інформація стала відома у зв'язку з її професійною або службовою діяльністю, - тягне за собою накладення штрафу від трьохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [1].

Родовим об'єктом правопорушення є встановлений з метою запобігання залученню до легального сектору економіки доходів, одержаних злочинним шляхом, і виконання Україною взятих на себе міжнародно-правових обов'язків щодо протидії фінансуванню тероризму порядок здійснення підприємницької та іншої господарської діяльності. Отже, за ознаками родового об'єкта ці правопорушення належать до сфери фінансів і підприємницької діяльності. Додатковими об'єктами можуть виступати нормальне функціонування фінансово-кредитної системи загалом, зокрема відносини у сфері службової та професійної діяльності тощо.

Суб'єкт порушення законодавства щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення завжди є спеціальним. Цікавим є те, що він має не лише загальні ознаки, а йому властива ознака службового або професійного становища. Суб'єктами відповідальності є посадові особи суб'єктів первинного фінансового моніторингу, громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності.

Об'єктивна сторона правопорушення може виявлятися як у бездіяльності, так і в діях. Прикладом бездіяльності можна назвати неподання інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, що виражається в бездіяльності посадових осіб підприємств, установ, організацій, громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, які не є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, на адресу яких направлені відповідні запити центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Прикладом об'єктивної сторони правопорушення, яка виявляється в дії, назвемо укладення правочинів без відповідної ідентифікації клієнта, при якому створення перешкод для діяльності уповноваженого органу є активною діяльністю, пов'язаною зі створенням певних умов, що ускладнюють, утруднюють або унеможливають виконання посадовими особами уповноваженого органу покладених на них завдань щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Що ж до суб'єктивної сторони правопорушення, вона завжди характеризується умисними діями у формі прямого умислу, при цьому винна особа свідомо не виконує або виконує неналежним чином відповідний запит, тобто свідомо не вчиняє або вчиняє дії, що перешкоджають діяльності центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Предметом правопорушення є певним чином матеріалізована інформація, що відповідно до закону є об'єктом обміну між суб'єктом первинного фінансового моніторингу та особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та

протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму й фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, або про факт її подання (одержання).

На відміну від Кодексу України про адміністративні правопорушення Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» у ч. 5 ст. 24 передбачає не лише застосування до суб'єктів первинного фінансового моніторингу фінансових санкцій, але й інших, більш жорстких заходів, зокрема обмеження, тимчасове припинення дії чи анулювання ліцензії або іншого спеціального дозволу на право провадження певних видів діяльності [2].

Також п. 14 ч. 2 ст. 6 Базового закону встановлено, що на суб'єкта первинного фінансового моніторингу покладений обов'язок із вжиття заходів щодо запобігання розголошенню (зокрема особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, що подається спеціально уповноваженому органу, та іншої інформації з питань фінансового моніторингу (зокрема про факт подання такої інформації або отримання запиту від спеціально уповноваженого органу) [2]. Працівникам суб'єкта первинного фінансового моніторингу, які надали спеціально уповноваженому органу інформацію про фінансову операцію, забороняється повідомляти про це осіб, які брали (беруть) участь у її проведенні, та будь-яких третіх осіб.

Відповідно до закону спеціально уповноважений орган забезпечує захист та зберігання інформації, одержаної від суб'єктів первинного фінансового моніторингу згідно з вимогами Базового закону. Така інформація має обмежений доступ. Спеціально уповноваженому органу заборонено, крім випадків, передбачених ст.ст. 18, 20 і 23 Базового закону, розкривати та / або передавати будь-кому одержану від суб'єктів первинного фінансового моніторингу інформацію. Відповідно до ч. 12 ст. 12 Базового закону розголошення в будь-який спосіб працівниками спеціально уповноваженого органу таємниці фінансового моніторингу тягне за собою відповідальність відповідно до закону або за рішенням суду [2].

Об'єктивна сторона правопорушення передбачає вчинення активних дій, що виражаються в розголошенні інформації або факту її подання (одержання), або в окремих випадках бездіяльність (наприклад, необережне зберігання відповідних документів, що створило умови для ознайомлення з ними сторонніх осіб). Суб'єктивна сторона правопорушення може характеризуватися як прямим, так і непрямим умислом. Суб'єктами відповідальності є посадові особи суб'єктів первинного фінансового моніторингу, громадяни-суб'єкти підприємницької діяльності, спеціально уповноваженого органу, яким стала відома інформація, що є об'єктом обміну між суб'єктом первинного фінансового моніторингу та спеціально уповноваженим органом, або факт її подання (одержання) відповідною особою.

Заходи адміністративної відповідальності, окрім КУпАП та Базового закону, передбачені також і в інших законах і підзаконних актах, які регулюють діяльність окремих груп суб'єктів первинного фінансового моніторингу, наприклад, Законом України «Про банки і банківську діяльність». Так, відповідно до зазначеного закону Національний банк України, як суб'єкт державного фінансового моніторингу, при здійсненні нагляду за

діяльністю банків, як суб'єктів первинного фінансового моніторингу, проводить перевірку банків з питань дотримання ними вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та достатності заходів для запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. У разі наявності достатніх підстав вважати, що банком порушуються встановлені правила фінансового моніторингу, Національний банк України з урахуванням положень Закону України «Про банки і банківську діяльність» має право відкликати банківську ліцензію.

Статтю 19-1 зазначеного закону визначено підстави для відмови у видачі банківської ліцензії. Так, Національний банк України має право відмовити у видачі банківської ліцензії юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність, у разі якщо [3]:

1) подано неповний пакет документів, необхідних для видачі банківської ліцензії;

2) документи, подані для видачі банківської ліцензії, містять недостовірну інформацію;

3) документи, подані для видачі банківської ліцензії, не відповідають вимогам законів України та нормативно-правових актів Національного банку України;

4) юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, звернулася із заявою про видачу банківської ліцензії після спливу річного терміну з дня її державної реєстрації;

5) професійна придатність та/або ділова репутація хоча б одного з керівників юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, та/або керівника її підрозділу внутрішнього аудиту не відповідають вимогам, установленим Національним банком України;

6) як мінімум три особи не призначені членами правління, зокрема голова правління;

7) відсутні банківське обладнання, комп'ютерна техніка, програмне забезпечення, приміщення, що відповідають вимогам, установленим Національним банком України.

Національний банк України має право відмовити у видачі банківської ліцензії юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність, у разі невиконання її засновниками вимог частини сьомої статті 17 цього Закону, а саме банкам забороняється відчужувати та обтяжувати зобов'язаннями належні йому акції до отримання цією юридичною особою банківської ліцензії.

Національний банк України звернувся до суду з позовом про припинення юридичної особи в разі невиконання юридичною особою, яка має намір здійснювати банківську діяльність, протягом року з дня державної реєстрації вимог цього закону.

Ще одним суб'єктом первинного фінансового моніторингу є нотаріуси. До них також, крім застосування фінансових санкцій, за повторне аналогічне протягом одного року порушення нотаріусом вимог Базового закону або нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, може бути застосована така санкція, як зупинення нотаріальної діяльності. Зазначена позиція викладена в ст. 12 Закону України «Про нотаріат», згідно з якою передбачені випадки анулювання свідоцтва про право на заняття нотаріальною діяльністю [4]. А саме, свідоцтво про право на заняття

нотаріальною діяльністю може бути анульовано Міністерством юстиції України, зокрема в разі неодноразового порушення нотаріусом чинного законодавства при вчиненні нотаріальних дій або грубого порушення закону, яке завдало шкоди інтересам держави, підприємств, установ, організацій, громадян. Зазначене положення підтверджується також і нормами ст. 24 Базового закону. З метою унормування механізму застосування санкцій наказом Міністерства юстиції України від 28.05.2015 № 810/5 затверджено Порядок розгляду справ про порушення вимог законодавства, що регулює діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та застосування санкцій [5].

З викладеного вище можна зробити висновок, що загальні підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення правил фінансового моніторингу, установлені Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» та Кодексом України про адміністративні правопорушення. Також окремі аспекти притягнення до відповідальності конкретних суб'єктів фінансового моніторингу визначені в інших законах і підзаконних нормативно-правових актах, які ґрунтуються на вимогах Базового закону. Водночас слід зазначити, що найбільш жорсткою санкцією в зазначених актах є ліквідація (або анулювання ліцензії) певного суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1984. - Додаток до № 51. - С. 1122. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовтн. 2014 р. № 1702-VII // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 50-51. - С. 2057. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 груд. 2000 № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 5-6. - Ст. 30. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

4. Про нотаріат : Закон України від 2 верес. 1993 № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 39. - С. 383. - [Електронний ресурс]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

5. Про затвердження Порядку розгляду справ про порушення вимог законодавства, що регулює діяльність у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та застосування санкцій : Наказ Міністерства юстиції України від 28.05.2015 № 810/5. - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0628-15>.

*Гайворонська Я.В.,
здобувач кафедри адміністративної
діяльності ОВС та економічної безпеки ОДУВС
Надійшла до редакції: 19.04.2015
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС*